

מתוך סדרת הספרים "לב המועדים"

עלון לב המועדים

הלכות והליכות מתוך לב המועדים "ספירת העומר שבועות"

חודש סיון

בחודש השלישי ביום ראש חודש סיון הגיעו בני ישראל למדבר סיני ושם קיבלו את התורה בהר סיני (שמות יט כ).

חודש סיון החודש השלישי למנין החודשים מניסן והתשיעי למנין תשרי.

מקור השם סיון: השם סיון מקורו בבל והוא נזכר לראשונה במגילת אסתר (ח ט) "ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדר סיון בשלושה ועשרים בו".

חודש סיון הוא מלך (מור תכח), והטעם: מפני שחג השבועות בו (מהרי"ל שבועות), ולכן הוא יום אחד.

באיזה יום יחול חודש סיון: חודש סיון לעולם אינו חל בשבת (שער אפרים י כט) ולעולם הוא יום אחד, והוא תמיד חודש מלא (ביאור הלכה תכח, מהרי"ל שבועות) ואינו חל אלא בימי "אגרו" (שו"ע תכח ב).

מזל חודש סיון חודש סיון מזלו תאומים (פסיקתא רבתי כ ועוד).

הטעם שנקרא כך: כיון שבחודש סיון נכנסת השמש לראש מזל תאומים ודמו קבוצת הכוכבים השולמים בשמים בחודש זה דומים לצורת תאומים.

תיאור של העונה והטבע בתקופה זו מוצאת את בטויה בפסוק (שהש"ר ד ה ז ד) "כשני עפרים תאומי צביה הרועי ם בשושנה" בעונה זו השושנים בנינות מרהיבות ביופין.

תאומים על פי הרמז: מזל זה מרמז על אחות הפרט והכלל אחדות הנצרכת לקבלת תורה, כמו שהתאומים מרגיש אם לאחד ח"ו לא טוב ויכאב לשני כמו כן כל אחד צריך להרגיש צער חבריו ולהשתתף בצערם (תפארת שמואל לראש חודש סיון).

תאומים: יש אומרים שזה רמז למשה והארון שניהם שקולים באחד ועל ידם התורה ניתנה לישראל (בני יששכר חודש סיון).

כמו כן רומז על שתי ב' פרצופים על הלמוד ועל המחזיק לומדי תורה כמו יששכר וזבולון (ספר אלופי יהודה פרת בראשית).

להתענות ערב ראש חודש סיון

יש נוהגים להתענות במיוחד בערב ראש חודש סיון (פר"ח תיו, של"ה). והטעם: על פי הגמרא בשבת (פו, ב) "בחודש השלישי ויסעו מפידין ויחנו מה חניה בהר סיני בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה" הרי שבערב ראש חודש סיון עשו תשובה (הג"ר זעקל תלמיד החת"ס).

טעם אחר: כיון שחודש סיון יוצא בימי הספירה וצריך הכנה בתשובה ובתפילה ובתענית קודם יום הקדוש יום מתן תורתנו (מנהגי מהר"ם, ועיין בסידור בית הבחירה עמוד עד).

בספר מנהגי החתם סופר (דף קכ אות א) מובא שבערב ראש חודש סיון היה נוהג על בני ישיבתו להתענות ולקרוא פרשת ויחל משה בבית המדרש.

תפלת השל"ה

נוהגים להגיד בערב ר"ח סיון תפילת השל"ה שהיא תפילה על הבנים, והטעם: לפי שערב ר"ח סיון הוא זמן המסוגל להתפלל על זרע כשר ובנים ת"ח, כיון שבחודש זה ניתנה תורה ואז נקראים בנים אתם לה' אלוהינו (של"ה עניני תפילה פרק גר מצווה).

טעם אחר על פי השאלה במה התעסקו בני ישראל בערבם של סיון קודם ביאתם לסיני הרי לא היה להם תורה ללמוד כתוב שהיו אומרים "אהבה רבה" והתפללו שישים להם ולבניהם אהבתו ויראתו, רואים אנו גודל מעלת ימים מרוממים אלו קודם מתן תורה אשר כוחם הסגולי רב מאוד ליכות לנחת דקדושה ואור התורה (בספר ילקוט מנחם בשם חסיד ישיש מלינסק ששמע מהחסיד של הרב הצדק רבי מנחם מנדל מרימנוב שאמר בשמו הקדוש).

בענין אמירתו בשבת

יש אומרים: שמותר לאומרו בשבת, והטעם: כמו שמצאנו לומר תפילת רבי נחמיה קודם סדר הלימוד כי בקשה על עניינים רוחניים אינה בקשה צריכים אינה בקשה האסורה בשבת (הגרשו"א הליכות שלמה פרק כד יא, אז נדברו למרן הגאון הגדול בנימין זילבר חלק יד סימן כא).

טעם אחר: דהנה כל איסור לבקש בקשות בבת בקשות של צער קא מיירי וקטעי התפילות של בעל השל"ה לא הוזכרו בקשות פרטיות של צער אלא על העתיד ולא הוזכר בה כלל בקשות פרטיות פרנסה רפואה וכדו' (קובץ בית אהרן וישראל גיליון קי בשם פוסקי זמנינו).

טעם אחר: על פי פירוש הפני משה על דברי הירושלמי שם כי כל האיסור שבכוונת הירושלמי רק הוספות בקשות של אדם אבל טופס ברכות דרכים דהיינו תפילה שנתקנה לרבים מותר לאומרו ביום השבת (ספר ברכת יהודה, קובץ מבית לוי עמוד פ).

יש אומרים שאין לאומרו בשבת, והטעם: כיון שתפילה זו מבוססת על בקשות ותחנונים אודות הצאצאים ותני בירושלמי (שבת פרק טו) אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת" וכן נפסק בשו"ע (קפה) שבקשת צרכיו של אדם נאסרת ביום השבת (ספר דרך שיחה פרשת יתרו עמוד ער דכתב לכאורה לא, וכן בספר הליכות חיים בשם הגר"ח ק).

טעם אחר: לפי שתפילת השל"ה נתקנה ביום ערב ראש חודש סיון דווקא ובשנה שחל ע"ה סיון ביום השבת הקדימו את יום זה ליום חמישי דהיינו ערב ר"ה מוקדם ואז אכן ראוי לאומרו (הגר"ח דרך שיחה פרשת יתרו עמוד ער, וכן ציטט מלשוננו בספר גם אני אודך).

לעסוק בעניני החג

מר"ח סיון ועד החג צריך לעסוק בהלכות חג השבועות (משנ"ב תכט א בשם הגר"א).

פרשת במדבר לפני שבועות

קוראים פרשת במדבר לפני חג בשבועות מקורו מהנמרא במגילה (לא, ב) תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קוראים קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה... עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן (משו"ע תכח ד).

פרשת נשא

יש שנים שקוראים גם פרשת נשא לפני שבועות כשאותה שנה היתה מעוברת וחל ר"ה ביום ה' שקוראים פרשת אחרי מות קודם חג הפסח, ואז קוראים נשא קודם עצרת (ביאור הלכה תכח).

תחנון

מתחילת חודש סיון עד ח' בסיון אין אומרים תחנון (שו"ע תצד, ג, וכן נהג החזו"א), והמנהג הוא עד י"ב בסיון (משנ"ב קלא ס"ק לו), והטעם: לפי שבב' בסיון אמר הקב"ה למשה לקדשם כדרכיב (שמות יט ה) "ועתה אם שמע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי" ומיד אחר כך הם שלשת ימי ההגבלה ואחר כך שבועות ואיסרו חג, טעם המנהג עד י"ב לפי שהם שבעת ימי השלמה לקרבנות של חג השבועות (מנ"א תצד, ג, משנ"ב שם ס"ק ח).

"אא"א" "ויהי רצון" "למנצח"

אומרים בימים אלו "אל ארך אפים" ו"למנצח" (לוח א"י), ואין אומרים "ויהי רצון" שלאחר הקריאה בימי שני וחמישי (לבוש תכט ב).

"ויהי נועם"

מנהג בני אשכנז: שאין אומרים "ויהי נועם" ו"אתה קדוש" (שו"ע ריש רצה), והטעם: לפי שאין אומרים "ויהי נועם" כשחל יו"ט באמצע השבוע לפי שצריך שכל השבוע יהיה ראוי למלאכה משום דכתיב בו "ומעשה ידינו כווננה עלינו" (משנ"ב שם ס"ק ג). ומנהג הספרדים לומר, והטעם: על פי הסוד (החיד"א רצה ברכי יוסף, בן איש חי ויצא ו).

יום המיוחס

יום ב' בסיון נקרא יום המיוחס, והטעם: לפי שעומד בין ר"ח סיון לבין ג' ימי הגבלה ע"ב נקרא מיוחס וכעין זה מצאנו בתענית (יה, א) הואיל ומוטל בין ב' ימים טובים עשהו כיו"ט (שו"ת האלק לך שלמה ס' שלא).

טעם אחר: לפי שביום זה נאמר להם לישראל (שמות יט ה-ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש והיתם לי סגולה מכל העמים" שנהיו אז לאומה המיוחסת (שער בת רבים, ליקוטי מהרי"ח). טעם אחר: לפי שביום זה אמר להם משה לקדשם (ערוה"ש תצד ו).

שלושת ימי הגבלה

שלושת ימי ההגבלה: מג' סיון שהם שלושת ימים לפני חג שבועות נקראים "שלושת ימי ההגבלה". והטעם: על פי הפסוק "והיו נכונים ליום השלישי... והגבלת את העם סביב" (שמות יט, יא, יב). בתלמוד אמר להו (שם ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", בארבעה אמר להו מצוות הגבלה, בחמשה עביר פרישה. ומשה הוסיף יום אחד מדעתו, כי הצווי היה (שם י) "וקדשתם היום ומחר". מאי דריש היום ומחר, היום כמחר, מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו, ולילא דהאידינא נפקא ליה, ש"מ תרי יומי לבר מהאידינא (שבת פז, א).

דינים: שלושת ימי הגבלה הם קצת יו"ט ואין נוהגים בהם אבלות של ספירת העומר.

תספורת: מנהג ירושלים להסתפר מר"ח סיון ולא בר"ח עצמו, וטעמו: משום צוואת ר"י יהודה החסיד מלבד אם אין מקפיד בכך, ורבים מסתפרים החל מג' סיון שהוא יום ראשון לימי הגבלה (משנ"ב תצנ ס"ק לו). ולפי האר"י מחכים עד ערב שבועות.

נשואים: מותר לעשות נשואים בימי אלו (משנ"ב תצנ ס"ק טו).